

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ (İHD) 2017 YILI HAK İHLALLERİ RAPORU

Genel Değerlendirme

Türkiye’de sıkıyönetimin kaldırıldığı 1987 tarihinden sonra ilk defa bütün bir yıl boyunca yani 2017 yılı boyunca OHAL yönetimi uygulandı. Ancak bu OHAL yönetimi sıkıyönetimi aratacak düzeyde uygulandı. Dolayısıyla 12 Eylül 1980 askeri darbe dönemindeki sıkıyönetimin sona ermesinden tam 30 yıl sonra Türkiye OHAL yönetimini neredeyse kalıcı hale getirdi. Bu koşullarda insan haklarından bahsetmenin oldukça zor olduğunu belirtmek isteriz. Bu nedenle Türkiye’nin insan hakları ekseninin batıdan doğuya kaydığını, AB Kopenhag siyasi kriterleri yerine Şangay beşlisi kriterlerine kaydığını söylemek abartı olmayacaktır. Nitekim geçmiş dönemlerde Kopenhag kriterleri yerine “Ankara kriterleri” de kullanmıştık. OHAL koşullarında Ankara kriterlerini bile arar bir noktaya geldiğimizi ifade etmek isteriz.

2017 yılında, Türkiye OHAL ortamında, fiili defacto başkan yönetimi altında anayasal rejimi değiştirdi. 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen anayasa değişikliği referandumunun YSK’nın kanuna aykırı kararı ile kabul edildiğinin ilan edilmesi insan hakları ve demokrasi açısından oldukça kötü bir durum yaratmıştır. Türkiye’nin, Sened-i İttifak’tan beri batı değerlerine dayalı parlamenter demokratik rejim isteği ve yönelimi yerine, tek kişi yönetimine dayalı otoriter bir rejimi tercih etmeye zorlanması, tarihte eşine az rastlanır bir durum yaratmıştır.

Türkiye’nin tek kişi yönetimine dayalı otoriter bir rejimi tercih etmesi kesinlikle kabul edilemez. Türkiye’nin demokrasi ve insan hakları sorunu böylesi bir anayasal değişiklik ile çözülemez. Tam tersi Türkiye’nin demokrasinin çoğulculuk, açıklık ve katılımcılığa dayalı parlamenter sistemi yerleştirmesi, kuvvetler ayrılığını güvence altına alması, hukukun üstünlüğüne dayalı bir yargı yapılanması gerçekleştirilmesi, Türkiye’de yaşayan farklı etnik ve inanç topluluklarının azınlık haklarını güvence altına alması, BM ve Avrupa Konseyi’nin temel hak ve özgürlüklerle ilgili sözleşme, beyanname, bildirme ve protokollerinde düzenlenen hakları anayasal güvenceye kavuşturması gerekmektedir. Bütün bunları yapabilmesi için de barış ve gerçek bir çatışma

çözümüne ihtiyacı bulunmaktadır. Türkiye'nin en önemli sorunu olan Kürt sorununun çözümsüz bırakılarak çatışma ve savaşta ısrar edilmesi, işin içinden çıkılmaz bir noktaya gelmesine sebep olmuştur. Çatışma ve savaşın devam etmesinin yarattığı ağır hak ihlalleri ve insancıl hukuk ihlalleri yaşanmıştır. Bütün bu sorunlara çözüm bulması gereken TBMM'de ise ayrımcılık yapılarak, HDP demokratik siyasetten dışlanarak, sürekli gözaltı ve tutuklama operasyonlarına maruz bırakılmıştır. Bu kapsamda HDP'nin eski eş genel başkanları dahil 9 HDP'li ve 1 CHP'li olmak üzere 10 milletvekilinin tutukluluğu devam etmiş, OHAL KHK'leri ile seçilmiş belediyelerden 99'una el konmuş, belediye başkanları tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir. Görüldüğü gibi bir ülke temel sorununun çözemez ise yönünü kaybedebilir. Biz barış savunucuları, Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları sorununu çözebilmesi için barışa giden yolun açılmasını ve yeni bir barış sürecinin inşa edilmesini talep ediyoruz.

2017 yılında devam eden OHAL'in kaldırılmamasının Türkiye açısından çeşitli uluslararası sonuçları olmuştur. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 25 Nisan 2017'de Türkiye'yi yeniden siyasi denetime tabi tutmuştur. Bu durum Avrupa Konseyi'nde ilk defa yaşanmaktadır. Çok sayıda BM ve Avrupa Konseyi organının Türkiye ile ilgili hazırladıkları raporların Türkiye tarafından ciddiye alınmaması uluslararası alanda çok sık eleştirilen bir ülke durumuna düşürmüştür. Ancak hükümet bu eleştirileri dikkate almamaktadır. Hükümete tavsiyemiz Türkiye'nin Avrupa Konseyi'nin siyasi denetiminden çıkmasını sağlayacak şekilde OHAL'i kaldırarak yeniden reformları yapması ve AB müzakere sürecinin gerektirdiği ev ödevlerini yerine getirmesidir.

OHAL Uygulamaları ve KHK'lerin Yol Açtığı İhlaller

Siyasal iktidarlara normal yönetim usullerinin geçerli olduğu zamanlarda yapamayacaklarını yapabilme imkânı vererek temel hak ve özgürlüklerin ciddi bir şekilde sınırlandırılmasına/ihlaline yol açan OHAL vb ara rejim uygulamaları için gerek Anayasamız gerekse de Türkiye'nin de bağlı bulunduğu evrensel hukuk normları çok net kurallar koymaktadır.

Buna göre OHAL, her şeyden önce Anayasa 120 ve 121. Maddeler ve ilgili uluslararası kuralları gereğince ilan edilme gerekçesi ile sınırlı ve geçici bir

uygulama olmak zorundadır. Mutlaka ulusal ve uluslararası yargı denetimine açık olmalıdır. OHAL zamanında bile hiçbir şekilde sınırlandırılmayacak haklar vardır. Bunlar çekirdek hak olarak da adlandırılabilir. Anayasanın 15.maddesinin 2. fıkrasında kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağı; kimsenin din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı ve bunlardan dolayı suçlanamayacağı, suç ve cezaların geçmişe yürütülemeyeceği, suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimsenin suçlu sayılmayacağı düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin tarafı olduğu ve onaylayarak yürürlükte bulunan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi uyarınca aynı haklar hiçbir şekilde askıya alınamaz. Ancak aşağıda belirtilen ve bu aşamada eksik olduğunu ifade edeceğimiz bilançoya bakılırsa Türkiye'nin Anayasa 15 ile AİHS 15 ve BM Medeni Sözleşme'nin 4. maddesini ihlal ettiğini rahatlıkla ifade edebiliriz.

Uygulamaya baktığımızda mevcut OHAL rejimi yukarıda sıralanan hiçbir kuralı yerine getirmemektedir. İlan ediliş gerekçesinin çok ötesine geçmiş, geçici olmaktan çıkmış kalıcı hale gelmiştir. Dahası hemen her konuda çıkarılan KHK'lar ile olağan yasalar değiştirildiği, on binlerce insan süresiz olarak kamu hizmetinden çıkarıldığı için hemen bugün kaldırılrsa bile OHAL'in etkileri yıllarca devam edecektir. Ulusal yargı denetimi Anayasa Mahkemesi'nin OHAL KHK'larını inceleyemeyeceğine dair kararlarıyla işlemez hale gelmiş, uluslararası yargı denetimi AİHM'in önce iç hukuk yoluna başvurulmasına dair kabul edilmezlik kararları sayesinde güncelliğini yitirmiştir. En vahimi ise temel/çekirdek haklar pervasızca ihlal edilmektedir.

OHAL'in gerekçesi darbe teşebbüsü ile mücadele iken, bugün gelinen noktada çıkarılan KHK'lar ile yurttaşlar "haklara sahip olma hakkı"ndan mahrum bırakılarak, yani yurttaş olma hakkından yoksun kılınarak birbirleri ile ilişkileneemez hale getirilmişlerdir. Aslında insanın hak taşıyıcısı yurttaş olmaktan çıkarılması kişi (insan) olmaktan da çıkarılması anlamına gelmektedir. Kısacası OHAL, tüm toplum üzerinden ağır bir baskı aracı haline gelmiştir.

Anayasanın 121.maddesine göre OHAL KHK'larının yayınlandıkları gün TBMM onayına sunulması gerekmektedir. Bugüne kadar 667 ile başlayan ve 697 ile sona eren 31 adet KHK yayınlanmıştır.**Bu KHK'lerden bazıları aynı gün TBMM onayına sunulmayarak Anayasa ihlali yaşanmıştır, Anayasa'nın 121. maddesi ve TBMM iç tüzüğüne göre OHAL KHK'larının 30 gün içerisinde TBMM tarafından görüşülmesi ve bu konuda bir karar verilmesi gerekmektedir.** Bugüne değin sadece 697 sayılı KHK 30 gün içinde TBMM tarafından onaylanmış, diğer 30 adet KHK bakımından bu kurala uyulmamıştır.

OHAL'in Anayasaya uygun olarak ilan edilmemesi ve çıkarılan KHK'ların TBMM onayına sunulmamasının yanı sıra bu KHK'larla bugüne değin yüzlerce kez 300 civarında kanunda kalıcı değişiklikler yapılarak yasal sistem tamamen değiştirilmiş, OHAL rejimi kalıcı hale getirilmiştir.

OHAL koşulları altında siyasal iktidarın her türlü anti demokratik davranışı sonucu 16 Nisan 2017'de kanuna aykırı YSK kararı ile kabul edildiği belirtilen Anayasa değişiklikleri ile Türkiye'nin anayasal rejimi değişmiş, tek kişi yönetimine dayalı Türk tipi başkanlık veya partili cumhurbaşkanlığı hükümet modeline geçilmiştir. Bu modelin geçiş aşamasında partili cumhurbaşkanı hızla icraatlarına başlamış, Türkiye OHAL koşullarında parti devletine dönüştürülmüştür.

Görüldüğü gibi OHAL'in sürekli uzatılmasının en önemli sebebi iktidar partisinin iktidarını anti demokratik düzenlemelerle sürdürme çabasından başka bir şey değildir. Burada açık bir Anayasa ihlali vardır.

OHAL süresince Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Türkiye'yi birkaç kez ziyaret etmiş, bu konuda raporlar düzenlemiş, Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu 4 kez Türkiye'yi ziyaret etmiş bu konuda raporlar düzenlemiş, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserinin özel raportörlerinden 3'ü Türkiye'yi ziyaret etmiş ve raporlar düzenlemişlerdir. **Bu raporlarda OHAL süresince temel hak ve özgürlüklere yönelik sözleşmelerde öngörülen kısıtlamaların ötesinde keyfi uygulamalar yapıldığı ve bunların hızla düzeltilerek OHAL'in kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir.**

OHAL süresince Türkiye'ye en önemli uyarı Avrupa Konseyi'nden gelmiştir. AK Parliamentler Meclisi'nin 25 Nisan 2017 tarihli Türkiye'yi siyasi denetime alan kararı oldukça önemli bir karardır. Bu kararda çok açık bir şekilde Türkiye'nin OHAL'i sona erdirmesi, düşünceleri nedeni ile cezaevinde bulunan başta siyasetçiler olmak üzere, gazetecilerin ve aktivistlerin salıverilmesi gerektiği belirtilmiş ve bir dizi tavsiyede bulunmuştur.

OHAL ilan edilmeden hemen önce sokağa çıkma yasaklarında gerçekleştirilen hak ihlallerinin faileri olan devlet görevlilerini korumak için 14 Temmuz 2016 günü 6722 sayılı kanun çıkarılmış ve bu kanun **geçmişe yürütülmüştür.**

Bu yetmezmiş gibi OHAL KHK'larından 667 ve 668 sayılı KHK'lar başta olmak üzere birçok KHK'da OHAL süresince işlem gerçekleştiren devlet görevlilerinin cezai, hukuki, mali ve idari sorumlulukları olmayacağı düzenlenerek cezasızlık tamamen güvenceye bağlanmış ve devlet görevlileri bakımından her türlü keyfiliğin önü sonuna kadar açılmıştır.

Bu yetmezmiş gibi 696 sayılı OHAL KHK'sinin 121. maddesi ile 15 Temmuz 2016 tarihinde darbe teşebbüsünün bastırılması ve terör eylemleri ile bunların devamı niteliğindeki eylemlerin bastırılması kapsamında hareket eden sivillere dokunulmazlık getirilmesi, hukuk devleti anlayışının tamamen sona erdirildiğinin, başka bir deyişle **demokratik ve modern bir devlet ve toplum olma halimizin** tümüyle ortadan kaldırıldığına ilan edilmiştir.

696 sayılı OHAL KHK düzenlemesi ile Devletin cezasızlıkla korunan şiddet tekeline siviller de eklenerek suç ortaklığı yaygınlaştırılmaktadır. **Böylece iktidarın yandaşı olan "müteyakkız" sivil kitleler, sadece politik muhalifleri değil toplumsal veya ahlaki açıdan "sapkın" olarak gördükleri kişi ve davranışları bir tür ihkak-ı hak (hakkı, hukuku bizzat gerçekleştirme) anlayışıyla keyfi biçimde "cezalandırmaya" kalkacaklar ve cezasızlık zırhı ile korunacaklardır.** Bu durum, linç kültürünün meşrulaştırılarak/yasalaştırılarak kalıcı bir OHAL yöntemi haline getirilmesidir. **Daha da vahimi, bugüne kadar siyasi kaygı ve çıkarlarla toplumda yaratılan kutuplaşmayı daha da derinleştirecek, ülkeyi herkesin herkese şiddet uyguladığı, artık hiçbir yurttaşın yaşam**

hakkının dahi güvence altında olmadığı bir kargaşa ortamına sürükleyecektir.

Cezasızlığın tamamen bir devlet politikası haline geldiği OHAL koşullarında adalet aramanın neredeyse imkansız olduğunu özellikle belirtmek isteriz.

21 Temmuz 2016 tarihinde başlayan ve 2017 yılı boyunca devam eden OHAL koşullarında tespit edebildiğimiz kadarı ile bilanço şöyle gelişmiştir:

- 23 Temmuz 2016'da yürürlüğe giren 667 sayılı KHK ile gözaltı süresi 30 güne çıkarılmış, 27 Temmuz'da yürürlüğe giren 668 sayılı KHK ile gözaltının ilk 5 gününe avukat ile görüş yasağı getirilmiştir. Bu uygulama 6 ay boyunca kesintisiz uygulanmıştır. 23 Ocak 2017'de yürürlüğe giren 682 sayılı KHK ile gözaltı süresi 30 günden 14 güne indirilmiş, gözaltında avukat görüş yasağı ilk 1 güne indirilmiştir.
- OHAL süresince halen cezaevlerinde HDP eski Eş Genel Başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ olmak üzere 10 milletvekilinin tutuklu olduğu, bu süre içerisinde Figen Yüksekdağ ile birlikte toplam 9 milletvekilinin vekillerinin düşürüldüğü bir süreç yaşandı.
- OHAL KHK'ları ile 99 belediyeye el koyulduğu, bunlardan 94'ünün Demokratik Bölgeler Partisi'ne mensup belediyeler olduğu, el konulan belediyelerde görev yapan seçilmiş 68 belediye eş başkanının tutuklandığı, 28 HDP il eş başkanı ile 89 ilçe eş başkanının tutuklandığı, 780 HDP il ve ilçe yöneticisinin tutuklandığı bir süreç yaşanmıştır. Bu süreç devam etmektedir.
- OHAL süresince Anayasaya çok açıkça aykırı olan ve maalesef Anayasa Mahkemesi'nin tamamen devre dışı bırakıldığı/kaldığı bir ortamda çıkarılan KHK'larla 116.512 kamu görevlisinin kamu görevinden çıkarıldığı, bunun dışında önce ihraç edilip ardından görevine iade edilen 3.833 kamu görevlisi ile ilgili bir süreç yaşanmıştır. Kapatılan özel kuruluşlarda görev yapan ve çoğunluğu öğretmen olan 22.474 kişinin çalışma izinleri iptal edilmiş olup bunlardan sadece 614'ünün izni iade edilmiştir.

- OHAL süresince HSK kararı ile 4.308 hâkim ve savcı ihraç edilmiş olup bunların dışında önce ihraç edilip iade edilen 166 hakim ve savcı bulunmaktadır.
- Kapatılan özel sağlık kuruluşu 48 olup, bunlardan 2'si geri açılmıştır.
- Kapatılan özel eğitim/öğretim kurumları (okul, kurs, pansiyon, yurt gibi) 2.281'dir. 15 özel üniversite kapatılmış, 19 sendika ve konfederasyonun faaliyetlerine son verilmiştir. Kapatılan 15 Üniversitenin toplam 3.041 kadrolu personeli işsiz kalmıştır.
- Bu süre içerisinde devlet tarafından el konularak kayyum atanan şirket sayısı 985 olup bunların ekonomik büyüklüğünün 41 milyar Türk lirası civarında olduğu, buralarda çalışan işçi sayısının 49.587 kişi olduğu bilgisi paylaşılmıştır.
- OHAL süresince en büyük zarar ifade özgürlüğüne ve dolayısıyla basın özgürlüğüne verilmiştir. Yazılı ve görsel medya başta olmak üzere kapatılan basın yayın kuruluşu 201 olup sadece 25'inin açılmasına izin verilmiştir.
- OHAL süresince çok sayıda gazeteci tutuklanmıştır. Halen 213 gazeteci tutuklu ve hükümlü olarak cezaevinde tutulmaktadır.
- OHAL süresince 1.607 dernek kapatılmış olup 183'ünün geri açılmasına izin verilmiştir. 168 vakıf kapatılmış olup 23'ünün geri açılmasına izin verilmiştir. Bu dernek ve vakıflardan birçoğunun Fethullah Gülen örgütü ile bağlantılı olduğu ileri sürülmüş olup, geri kalanların ise somut herhangi bir nedene dayanmadan başka yasa dışı örgütlerle bağlantılı olduğu belirtilip kapatıldıkları ifade edilmiştir. Kapatılan diğer derneklerin ise ağırlıklı olarak Kürt kültür kurumları ile kadın örgütleri, hak ve hukuk örgütleridir.
- OHAL işlemlerini inceleme komisyonu ise 23 Ocak 2017 tarihli 685 sayılı OHAL KHK'sı ile kuruldu. Bir ay içinde oluşturulup 6 ay içinde çalışması gereken OHAL Komisyonu ise aylar sonra kuruldu ve 17 Temmuz 2017 tarihinden itibaren başvuru almaya başladı. OHAL Komisyonunun 2 Mart 2018 tarihli açıklamasına göre incelenen 6.400 başvuru dosyasından sadece 100'ü için işe iade kararı verildi. Bu başvurulardan 1.984'ü KHK'lar ile işe iade edilenlerin başvurusu olup, red edilen başvuru sayısı 4.316'dır.

- OHAL Komisyon kararlarına karşı sadece Ankara'da 2 adet İdare Mahkemesi görevli ve yetkili kılınmıştır.
- OHAL koşullarında ifade özgürlüğü ihlalleri tavan yapmıştır, Adalet Bakanlığı resmi istatistiklerine göre 2016 yılında Cumhurbaşkanına hakareten yani TCK 299. Maddesi'nden dolayı 4187 kişiye dava açılmıştır. Türklüğe hakareti düzenleyen TCK 301. Maddesi'nden ise 482 dava açılmıştır. Bununla birlikte yasadışı örgüt propagandası yapmaktan dolayı 2016 yılında 17.322 kişiye dava açılmıştır. Bu tablo 2017 yılında artarak devam etmiştir. 2017 yılı ile ilgili istatistikler bir sonraki yıl açıklandığından sadece artış trendinin devam ettiğini belirtmek isteriz.

YAŞAM HAKKI

Siyasal iktidarın içeride ve dışarıda sürdürdüğü savaş politikaları yine 2017 yılında yaşanan yaşam hakkı ihlallerinin başlıca sebebinin oluşturmaktadır. Öte yandan yaşam hakkı ihlalleri, sadece devletin güvenlik güçleri tarafında gerçekleştirilen ihlaller ile sınırlı değildir. Üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen fakat devletin, "önleme ve koruma" yükümlülüğünü yerine getirmeyerek neden olduğu ihlalleri de kapsamaktadır.

İHD Dokümantasyon Merkezinin verilerine göre 2017 yılında;

- Kolluk güçlerinin yargısız infazı, dur ihtarına uyulmadığı gerekçesiyle veya rastgele ateş açması sonucu 33 kişi yaşamını yitirmiş, 62 kişi de yaralanmıştır. Bu kişilerden ölen 7 kişi ile yaralanan 10 kişi silahlı insansız hava aracı(SİHA) tarafından vurulmuştur.
- 2017 yılında gözaltı yerlerinde 3 kişi yaşamını yitirmiş, 1 kişi yaralanmıştır. Faili meçhul saldırılar devam etmiş 12 kişi yaşamını yitirmiş, 16 kişi yaralanmıştır.
- Silahlı çatışmalar nedeniyle 161'i asker, polis, korucu, 483'ü militan, 12'si sivil olmak üzere toplam 656 kişi yaşamını yitirmiştir. Bu dönemde 309'u asker, polis ve korucu, 26'sı silahlı militan ve 14'ü sivil olmak üzere toplam 349 kişi ise yaralanmıştır.

- Güvenlik güçlerine ait zırhlı araçların çarpması sonucu 8'i çocuk olmak üzere toplam 23 kişi yaşamını yitirmiş, 6'sı çocuk olmak üzere 26 kişi de yaralanmıştır.
- Mayın ve sahipsiz bomba vb. patlaması sonucu 6'sı çocuk olmak üzere toplam 7 kişi yaşamını yitirmiş, 17'si çocuk toplam 28 kişi de yaralanmıştır.
- Cezaevlerinde 3'ü çocuk olmak üzere en az 19 kişi çeşitli nedenlerle yaşamını yitirmiştir.
- (Adalet Bakanlığı, CHP İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın 2016 yılında cezaevlerinde intihar eden mahpus sayısına ilişkin sorusuna yanıt olarak, 2016 yılı içinde 66 mahpusun intihar ettiğini ve 15 Temmuz Darbe Girişimi'nden bu yana ise 40 mahpusun intihar ettiğini açıkladı.)
- OHAL KHK'ları ile ihraç edilen kamu görevlilerinden 19 kişi intihar ederek yaşamına son vermiştir. 2016 yılında da 24 kişi intihar etmişti.
- Kadınlara yönelik yaşam hakkı ihlalinde ise artış devam etmektedir. 51'i intihar, 357'si toplumsal alanda öldürülen kadın olmak üzere toplam 408 kadın yaşamını yitirdi, 610 kadın ise yaralı kurtuldu. 1.074 kadın ise fuhuşa zorlandı.
- İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclis'inin verilerine göre 2017 yılında iş kazaları/cinayetleri sonucu en az 2.006 işçi yaşamını yitirmiştir.

Siyasal iktidar tarafından 2017 yılında sık sık dile getirilen ölüm cezasının geri getirilemeyeceğini belirtmek isteriz. Ölüm cezası yaşam hakkını ortadan kaldıran bir devlet şiddeti, bir başka deyimle devlet eliyle taammüden işlenmiş bir cinayettir. Yaşam hakkı, korunması gereken en öncelikli haktır. Bizzat devletler tarafından bir ceza olarak yaşam hakkının ortadan kaldırılması, geri dönüşü olmayan ve giderilmesi olanaksız zararlara yol açarak insanlık değerlerinin yok sayılmasına neden olur. Dolayısıyla insan hakları savunucuları tarafından asla kabul edilemez. Kaldı ki, AİHS'e ek 6 ve 13 nolu protokoller ile BM Medeni ve siyasi Haklar Sözleşmesine ek 2 nolu Protokolü onaylayıp yürürlüğe koyan Türkiye'nin ölüm cezasını geri getirmesi halinde AB ve AK üyeliğinin askıya alınacağı kesindir. Bunun hukuki, siyasi ve ekonomik sonuçları ağır olacaktır. Ayrıca suç ve cezalar geçmişe yürütülemez. Bunu yapan ülkeler çağdaş dünyadan koparlar. Bu konu siyasi istismar edilemeyecek kadar çok ciddi bir konudur. Bu hususu bir kez daha belirtmek istedik.

Türkiye’de, Kürt nüfusun ağırlıklı olarak yaşadığı doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan çatışmalar insancıl hukuk kapsamında ele alınması gereken ve doğrudan doğruya Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. Maddesinin uygulanması gereken somut bir durum yaratmıştır. Uluslararası alanda üretilen mahkeme kararları da bu durumu teyit etmektedir.

Eski Yugoslavya Ceza Mahkemesi’nin Boskoski Kararı (Prosecutor v. Boskoski, Ljube, Tarculovski, Johan), Tadiç’ten itibaren mahkemeye geliştirilen “çatışmanın yoğunluğu” ve “silahlı grubun örgütlülüğü” kriterlerine ilişkin objektif belirtici (indicative) faktörlerin derli toplu ve neredeyse eksiksiz bir dökümünü içermektedir. Gerek çatışmanın yoğunluk düzeyini değerlendirmek için mahkemeye göz önüne alınan faktörler(saldırıların ciddiliği, çatışmaların coğrafi olarak ve belli bir süreye yayılması, savaş bölgesinde kaçmak zorunda bırakılan siviller, kullanılan silahların, özellikle ağır silahların, tank ve diğer askeri teçhizatların türü, çatışmanın neden olduğu zayıatın (ölü, yaralı) boyutu, konuşlandırılan asker ve birliklerin sayısı vb.) gerekse silahlı grubun örgütlenme düzeyinin tespitinde kullanılan beş grup etmen(komuta yapısının varlığına işaret eden etmenler, örgütlü bir şekilde operasyon yürütebileceğini gösteren etmenler, lojistik düzeyini gösteren etmenler, disiplin düzeyi ve ortak 3. Maddenin yükümlülüklerini yerine getirebilme kabiliyeti ve Silahlı grubun sözbirliği içinde olup olmadığını gösteren etmenler) incelendiğinde, Türkiye’de süren çatışmanın Cenevre Sözleşmeleri ortak 3. Madde anlamında Uluslararası Nitelikte Olmayan bir Çatışma olduğu kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin 12 Kasım 2013 Tarihli Benzer ve Diğerleri/ Türkiye (Benzer AndOthers v. Turkey) kararı bu hususu kategorik biçimde teyit etmektedir. Şırnak ilinin Kuşkonar ve Koçağılı köylerinin 26 Mart 1994 günü Türk savaş uçakları ile bombalanması sonucu toplam 38 kişinin ölümü ile ilgili davada Türkiye mahkum olmuştur. Bu davada AİHM, kararın 89.paragrafında ortak 3. maddeye, 90.paragrafında ise güvenlik güçlerinin güç ve silah kullanımını belirleyen Birleşmiş Milletler esaslarına ilişkin ilkelerine yer verdikten sonra,184. Paragrafında, Mahkeme’nin daha önceki İsayeva/Rusya kararına göndermede bulunularak sivillere ve köylere yönelik ayırım gözetmeyen hava bombardımanın demokratik bir toplumda kabul edilemez

olduğuna ve uluslararası örf adet ve insancıl hukuk kuralları ile silahlı çatışmada kuvvet kullanmasını dñzenleyen kurallara aykırı olduğuna karar vermiştir.

Tñrkiye'deki yaşam hakkı ihlallerinin en önemli sebepleri arasında ÷lke içi devam eden silahlı çatışmalardır. Bu çatışmalara insancıl hukukun uygulanarak, devam eden ihlallerin önlenebileceğini belirtmek isteriz.

2017 yılında ilk kez karşılaştığımız yaşam hakkı ihlal biçimlerinden birisi de SİHA yolu ile sivillerin de vurularak öldür÷lmesi ve yaralanmasıdır. Savaş halinde bile kullanılmasının sıkı koşullara bağlanması gereken bu tip öldürme vasıtalarının mevcut mevzuata tamamen aykırı olduğunu ve kullanılmaması gerektiğini belirtmek isteriz. SİHA'lar kullanılırken "dur ihtarı" yapılamayacağı açıktır.

2015 yılında yasalaşan iç güvenlik paketi ile PSVK'da kolluğun silah kullanma yetkisi önemli oranda artırılmış olup son yıllardaki yargısız infaz vakalarındaki artış da bunu teyit etmektedir. Bu değişiklikler ile 6722 sayılı kanunun acilen değiştirilmesi, OHAL KHK'ları ile getirilen cezasızlığın son bulması gerekmektedir.

İŞKENCE ve KÖTÜ MUAMELE

2015'in Temmuz ayında yeniden başlayan çatışma ortamında Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da ve askeri darbe girişiminin bastırılma gerekçesiyle OHAL sürecinde resmi gözaltı merkezlerinde işkence ve diğer kötü muamele uygulamalarında gör÷len belirgin artış 2017 yılında da sürdü. Böyle bir iklimde adli sebeplerle işkence uygulamalarında da artış olduğunu söyleyebiliriz. Aynı artış trendi OHAL koşullarında cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülere yönelik işkence ve diğer kötü muamele iddialarına da gör÷lmektedir. Diğer yandan toplumsal gösteriler sırasında, gösteri ve yürüyüş hakkını kullanan kişilere güvenlik görevlileri tarafından uygulanan şiddet yöntemleri işkence ve diğer kötü muamele boyutlarına varmaktadır.

- **İHD verilerine göre ise 2017 yılında 427'si gözaltında kaba dayak ve diğer yöntemlerle, 1855 kişi ise gözaltı yerleri dışında**

ve güvenlik güçlerince müdahale edilen toplantı ve gösterilerde olmak üzere toplam 2.682 kişi işkence ve kaba muamele ile karşılaşmıştır.

- İHD'nin 30 Mayıs 2017 tarihinde açıkladığı verilere göre çoğu Ankara'da olmak üzere 11 zorla kaçırma ve kaybetme vakası yaşanmıştır. Bu kişilerden 4'ü daha sonra serbest bırakılmış, bunlardan 1'i intihar etmiştir. Yıl içinde eklenen vakalarla birlikte halen 9 kişinin akıbeti bilinmemektedir. Bunun yanı sıra özellikle Ankara'da ve bölgede çok sayıda kişi kaçırılarak tehdit edilmiş, bu sırada işkence ve kötü muameleye maruz bırakılmıştır. Aynı şekilde İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) 'zorla kaybetme' olması muhtemel beş insan kaçırma vakasını rapor etmiştir. Bu vakalardan birinde Ankara'da kaçırılan (42 gün gizli bir yerde alıkonulduğunu ve burada işkence gördüğünü iddia eden) bir kişinin sonradan polis tarafından gözaltında tutulurken bulunduğu belirtilmiştir.
- Gözaltı süresi OHAL gerekçesiyle hala 14 gündür ve KHK'lar ile avukata erişim hakkında çeşitli sınırlılıklar getirilmiştir.
- İşkencenin önlenmesinde önemli rolü olan ancak yıllardır uygulamada büyük ölçüde ihmal edilen usul güvenceleri, OHAL sürecinde KHK'lar ile yapılan yasal düzenlemeler sonucu önemli ölçüde tahrip olmuştur. Bu yasal düzenlemelere de dayalı olarak, kişiye gözaltı hakkında bilgilendirme, üçüncü taraflara bilgilendirme, avukata erişim, hekime erişim, uygun ortamlarda uygun muayenelerinin gerçekleştirilmesi ve usulüne uygun raporların düzenlenmesi, hukukilik denetimi için süratle yargısal makama başvurulabilme, gözaltı kayıtlarının düzgün tutulması, bağımsız izlemelerin mümkün olması başlıklarında toplanabilecek usuli güvencelerin son dönemde büyük ölçüde ortadan kaldırıldığını ve bu konuda bütünüyle keyfi bir ortam yaratıldığını ifade etmek mümkündür.
- İşkence ve diğer kötü muamele uygulamalarının önlenmesi açısından önemli araçlardan birisi olan ve Türkiye'nin üyesi olmakla yükümlülükler üstlendiği başta BM ve Avrupa Konseyi bünyesindeki uluslararası izleme mekanizmalarının etkin çalışmaları engellenmekte ve bu mekanizmaların uyarı ve önerilerine hürmet edilmemektedir. Örneğin İşkencenin Önlenmesi Avrupa Komitesi'nin (CPT) Eylül

2016'da Türkiye'ye gerçekleştirdiği plansız ziyarette sırasında yaptığı gözlem ve tespitler hakkındaki tamamlanmış raporun yayınlanmasına Türkiye Hükümeti hala izin vermemiştir.

- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ulusal önleme görevi ile yetkili olmasına rağmen, bu yetkilerini etkili kullanmamaktadır. Aynı şekilde TBMM İnsan haklarını İnceleme Komisyonu da yerinde inceleme yapmayarak etkisiz kalmaktadır.
- Cezasızlık hala işkence ile mücadelede en önemli engeldir. Faillere hiç soruşturma açılmaması, açılan soruşturmanın kovuşturmayla dönüşmemesi, dava açılan vakalarda işkence yerine daha az cezayı gerektiren suçlardan iddianame düzenlenmesi, sanıklara hiç ceza verilmemesi ya da işkence dışında cezalar verilmesi ve cezaların ertelenmesi gibi nedenlerle cezasızlık olgusu işkence yapılmasını mümkün kılan en temel unsurlardan birisi olarak hala karşımızda durmaktadır.
- OHAL süresince işkence ve kötü muamele uygulamaları tamamen yaygınlaşmış ve sıradanlaşmıştır. Bu konuda kamuoyuna yansıyan ve adliyeye intikal ettirilen olaylarla ilgili olarak cezasızlık kendisini göstermektedir. Adalet Bakanlığı'nın 2016 yılı resmi istatistiklerine göre TCK 94. maddeden **yani işkenceden** açılan dava sayısı 42 olup daha az bir cezayı düzenleyen eziyet suçundan açılan dava sayısı 340'tır. Buna karşılık polise mukavemet dediğimiz TCK 265.maddeden açılan dava sayısı ise 26195'tir. Görüldüğü gibi OHAL koşullarında bile polise mukavemet etmeyi gerektirecek hiçbir durum olmadığı halde (bütün olaylarda polis tazyikli su, biber gazı ve kaba güç kullanarak zaten göstericileri dağıtmaktadır, göstericilerin polise direnmesi diye bir şey söz konusu değildir) bu kadar çok polisin korunması için açılan davalar işkence ve kötü muamele uygulamalarını perdelemek için açılmış davalardır. **Bu istatistikler OHAL koşullarında cezasızlığın ne denli güçlü olarak uygulandığını göstermektedir.**

KÜRT SORUNU

İnsan hakları savunucuları olarak yıllardır Türkiye'nin insan hakları ve demokrasi sorununun en önemli halkasının Kürt sorunu olduğunu ve bu sorunun barışçıl ve demokratik yolla çözülmediği sürece Türkiye'deki insan

hakları ve demokrasi sorunlarının çözülemeyeceğini hep ifade ettik. Nitekim Türkiye’de 2015 Temmuzunda savaş politikalarına yeniden dönülmesiyle birlikte çözüm sürecinin yol açmış olduğu insan hakları açısından göreceli sükûnet yerini kaos ve ağır hak ihlallerine bırakmıştır. Bu kapsamda yaşanan ihlaller 2017 yılında da tüm yoğunluğu ile devam etmiştir.

2015 – 2016 yıllarında yoğun biçimde uygulanan, uygulandığı il ve ilçelerde yaşadığı bilinen en az 1,5 milyondan fazla kişinin en temel yaşam ve sağlık haklarının ihlâl edilmesine yol açan, Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri’nin raporlarında gerek iç gerekse uluslararası hukuk açısından yasal dayanağının bulunmadığı açıkça belirtilen ‘sokağa çıkma yasakları’ daha kısa süreli ve küçük ölçekli de olsa tüm olumsuzlukları ile birlikte 2017 yılında da sürmüştür.

Bölgede bulunan toplam 94 İl ve ilçe belediyesi OHAL koşullarında atanan kayyumlar ile yönetilirken halkın seçtiği belediye eş başkanları hakkında çeşitli davalar açılmıştır. Halen 68 belediye eş başkanı tutukludur.

Halen HDP eski Eş Genel Başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ ile birlikte 9 milletvekili tutukludur. Ana muhalefet partisinden ise 1 milletvekili tutukludur. Ayrıca 9 HDP Milletvekilinin vekilliği düşürülmüştür.

İHD olarak, Kürt sorununun her zaman demokratik ve barışçıl çözümünü savunduk. Bunda ısrarlıyız. O nedenle, çatışmaların hemen şimdi durmasını istiyoruz. Tarafların çatışmasızlık haline geçmesini istiyoruz. Çatışmasızlık halinin yaşanan olumsuzluklardan da hareketle tahkim edilmiş bir hale getirilerek güçlendirilmesini, izlenmesini ve bu konuda tarafların mutabık kalacakları kararları almasını istiyoruz.

28 Şubat 2015 tarihinde Hükümet, Ak Parti ve HDP İmralı Heyeti tarafından ilan edilen Dolmabahçe Mutabakatını destekliyoruz ve bunun gerektirdiklerinin yapılmasını istiyoruz.

Hükümetin, Abdullah Öcalan üzerindeki katı tecridi kaldırarak, sorunun çözümü için yol temizliği yapıp, müzakere için uygun idari, hukuki ve siyasi zemini oluşturmasını ve bir an önce müzakereleri başlatmasını istiyoruz.

Dünyanın ve Türkiye'nin savaştan uzaklaşmasının ve barış içinde bir dünyanın ve Türkiye'nin var olmasının insan haklarına dayalı olduğunu düşünüyoruz. Türkiye'nin Ortadoğu'da uygulamaya çalıştığı siyasi projesinden vazgeçmeye, halkların kendi geleceklerini belirleme ilkesine uygun olarak Suriye Rojava bölgesinde bulunan Afrin ve Şehpa bölgesinden çekilmesini, Suriye Kürt Bölgesi yönetimi ile iyi komşuluk ilişkilerini geliştirmesini istiyoruz.

DÜŞÜNCE, İFADE ve İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

OHAL ilanı ile birlikte siyasal iktidarın basın üzerindeki kaygı verici boyutta aratan baskı ve kontrolü, 2017 yılında da sürmüştür. Düşünce ve ifade özgürlüğü alanında çok ciddi ihlaller yaşanmıştır. Bu yıl içinde de gazeteci, yazar, insan hakları savunucusu vb. çok sayıda kişiye davalar açılmış, tutuklamalar olmuş, dergi ve kitaplar toplatılmış, gazeteler kapatılmıştır. Son olarak Özgürlükçü Demokrasi Gazetesi ile Gün Matbaasına el konularak kayyım atandığı belirtilmiştir.

Tutuklu gazetecilerle dayanışma platformunun verilerine göre halen 213 gazeteci tutuklu ve hükümlü olarak Türkiye Cezaevlerinde tutulmaktadır.

Çok sayıda internet sitesine erişim engellendi. Bunlardan Sendika.org sitesine 61, Özgürlükçü Demokrasi Gazetesi'nin internet sitesine ise 42 kez erişim engellendi. Mezopotamya Haber Ajansının ise sürekli olarak erişim engeli uygulanmaktadır. 29 Nisan 2017 tarihinden bu yana da Wikipedia sitesine erişilemiyor. Bu yasaklarının son örneğini ise Paradise Papers ile ilgili olarak Cumhuriyet Gazetesi internet sitesinde çıkan haberlere konulan erişim yasağı oluşturmaktadır.

Alevilerin eşit yurttaşlık hakkı talepleri 2017 yılında da karşılığını bulamamıştır. AİHM'in zorunlu din derslerinin kaldırılması ve Cem Evlerinin ibadethane olarak kabul edilmesi ile ilgili kararlarının gereği yerine getirilmemiştir.

Alevi, Hıristiyan ve Museviler radikal sünni ve ırkçı grupların tehdit ve nefret söylemlerine maruz kalmışlardır.

Vicdani ret hakkının hala tanınmaması önemli bir insan hakkı ihlali olarak varlığını korumaktadır.

6 Ocak 2016 tarihinde barış için bildiri imzalayan 1128 akademisyenin birçoğu kamu görevinden ihraç edildi, Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldı. İstanbul Savcılığı bu bildiri nedeniyle şimdilik 148 Barış Akademisyeni hakkında TMK 7/2 maddesi uyarınca kamu davası açarak çok açık bir şekilde ifade özgürlüğü hakkını ihlal etmiştir. Bu davalarda hapis cezaları verilmeye başlamıştır.

İHD Eşgenel Başkanı Eren Keskin'in 2014 ve 2015 yıllarında Özgür Gündem gazetesiyle dayanışmak için genel yayın yönetmenliği yapması nedeniyle hakkında 143 dava açılmıştır. Bugüne kadar bu davalarda **355.920,00 TL adli para cezası verildi. Bu cezalardan 105.920,00 TL'si kesinleşti, devam eden davalarda birkaç yüz bin TL daha adli para cezası verilme ihtimali bulunmaktadır.** 29 Mart 2018 tarihinde İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 7,5 yıl hapis cezası verilmiştir. Şu ana kadar onlarca yıllık hapis cezaları verilmiş olup bunların istinaf ve temyiz incelemeleri devam etmektedir. Bütün bu davalar, ifade özgürlüğünün kısıtlanması, yasaklanması ve cezalandırılması kapsamında devam etmektedir.

2017 yılında, Özgür Gündem gazetesi ile dayanışmak amacı ile 1 günlük nöbetçi genel yayın yönetmenliği yapan 53 aydın, yazar, sanatçı ve aktivistten 38'ine açılan davalarda TMK 6/2 ile 7/2. Maddelerden hapis ve para cezaları verilmiş, hapis cezaları ertelenmiştir. Gazeteci Murat Çelikkan'a verilen hapis cezası ertelenmemiştir. Murat Çelikkan 14.08.2017 tarihinde cezaevine girmiş olup 21.10.2017'de tahliye edilmiştir. Özgür Gündem gazetesi ana davası ve diğer davalar devam etmektedir.

2017 yılında Cumhuriyet Gazetesi ile Zaman gazetesi ana davaları devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesinden Akın Atalay'ın tutukluluğu devam etmektedir. Gazeteci Can DüNDAR, Türkiye'yi terk etmek zorunda kalmıştır.

Zaman gazetesinden Şahin Alpay AYM'nin 2. Kararı üzerine tahliye edilmiş, AYM kararına rağmen Mehmet Altan tahliye edilmemiştir.

Türkiye mevzuatında basın ve ifade özgürlüğü konuları ile bağlantılı olan ve ulusalüstü belgelerdeki düzenlemelerle uyumlu olduğu ileri sürülemeyecek, anayasa dahil en az 17 yasada ve 15 Temmuz sonrası çıkarılan OHAL KHK'ları ile TBMM İç Tüzüğü'nde, kısıtlayıcı/sınırlandırıcı hükümler bulunmaktadır.

Bu mevzuatı şöyle sayabiliriz:

1) Anayasa,

2)5237 sayılı Türk Ceza Kanunu,

3)5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun,

4)3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu,

5) 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun,

6) 5651 sayılı İnternet Ortamında yapılan yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele edilmesi Hakkında kanun,

7) 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu,

8) 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu,

9) 5187 sayılı Basın Kanunu,

10) 5682 sayılı Pasaport Kanunu,

11) 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu,

12) 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu,

13) 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu,

14) 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu,

15) 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu,

16) 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu,

17) 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun,

Mevzuatta yer alan ve ifade özgürlüğü ile ilgili sınırlamalar içeren konular/alanlar ise şöyle özetlenebilir:

1. Yazılı ve görsel medya(Basın, yayın, radyo, televizyon, internet alanları),
2. Demokratik Kitle Örgütleri, Sivil Toplum Örgütleri, Meslek Örgütleri, Sendika ve Konfederasyonlar, Siyasi Partiler ve Siyasi Oluşumlar,
3. Toplanma ve gösteri yürüyüşleri,
4. Eğitim, öğretim ve Yükseköğretim Öğrencileri, Akademisyenler
5. Sinema, tiyatro, gösteri ve benzeri görsel sanat alanları,
6. Kitap, dergi, broşür, afiş,
7. İl idaresi ile ilgili ve olağanüstü hal gibi olağanüstü yönetim usullerini düzenleyen mevzuat.

Bu sayılanlara medya sahipliği ve sermaye yapısı konusunda özel olarak bir normatif düzenlemenin bulunmayışını da dâhil etmek gerekir.

Bu arada hemen belirtmeliyiz ki, özel olarak bilgiye/hakikate erişim hakkı bakımından Türkiye mevzuatında kısıtlayıcı/sınırlandırıcı hükümler barındıran yasalar var.

Söz gelimi 32 yasada "sır", "devlet sırrı" kavramları ile 60 ayrı yasada da "gizlilik", "yasak," "açıklanamaz" gibi sözcüklerle ifade edilen hukuksal düzenlemeler bulunmaktadır. **Bu düzenlemeler bilgiye, hakikate, habere erişim hakkı bakımından sorunludur.**

TBMM İÇ Tüzük 105/5. madde, meclis araştırması konusunu şu şekilde düzenler:

“ Devlet sırları ile ticarî sırlar, **meclis araştırması** kapsamının dışında kalır.”

Hâlbuki devlet sırrı kavramının neyi ifade ettiği, tanımı, hiçbir yasada yer almamaktadır. **Uygulamada ise devlet sırrı, bilgiyi elinde bulunduran makamın devlet sırrı dediği şeyin adıdır.**

Görüldüğü gibi ifade özgürlüğü sorunu Türkiye'nin en kapsamlı yapısal sorunları arasındadır.

Bunun dışında terör tanımının geniş tutulması, şiddete başvuran ile başvurmayan arasında ayırım yapılmaması ve düşman ceza yargılaması yapılması,

Hukukun üstünlüğü ilkesinin uygulanmaması ve bunun sonucunda, AİHM ve AYM içtihatlarına bağlı kalınmaması,

OHAL nedeni ile siyasi iktidarın yargıyı nerede ise tamamen bağımlı hale getirmesi,

Siyasal iktidarın ifade özgürlüğüne karşı olan zihniyetini de belirtmek gerekir.

Kısa vadede ise şunların yapılmasını talep ediyoruz.

Basın ve yayın yolu ile işlendiği belirtilen suç ve cezaların soruşturulmamasını, soruşturmaların durdurulmasını, davaların düşürülmesini, verilen cezaların geri alınmasını, kesinleşen hükümlerin yok sayılmasını talep ediyoruz.

CEZAEVLERİ

2016 yılında da cezaevleri, insan hakları ihlallerinin en yoğun yaşandığı yerler olma özelliğini sürdürmüştür.

- 1 Kasım 2017 itibariyle cezaevlerinde toplam 230.735 tutuklu/hükümlü/hüküm özlü kişi bulunmaktadır. Bu sayı 2015 yılında 178.089, 2014 yılında 154.179 idi. AKP iktidara geldiğinde ise bu sayı 59.429 idi. TÜİK'in 2016 yılı il nüfusu verilerine göre cezaevlerindeki toplam nüfus Türkiye'nin 13 ilinin nüfuslarından daha fazladır.
- Cezaevine girişte ve sonrasında devam eden kaba dayak, siyasi suçlardan tutuklananların "terörist" olarak suçlanması ve bu gerekçeyle dövülmeleri, çıplak arama uygulamaları, her türden keyfi muamele ve keyfi disiplin cezaları, hücre cezaları, tek tip elbise dayatmaları, sürgün ve sevk uygulamaları yakın tarihte görülmedik boyutlara ulaşmıştır.
- İlk kez 6 Ocak 2000 tarihinde Adalet, İçişleri ve Sağlık Bakanlıkları arasında imzalanan, hasta ve tutuklu/hükümlü hakları kadar tıbbi etiği de yok sayarak keyfi bir şekilde düzenlenen ve hukuk ile insan haklarına aykırılığı herkes tarafından bilinen "Üçlü Protokol" 30 Ekim 2003 ve 19 Ağustos 2011 tarihlerinde yenilenmiş idi. Bu protokol 21 Ocak 2017 tarihinde bir kez daha yenilendi. Çıkışından itibaren insan hakları ve sağlık ortamında zaten kabul edilemez olan bu protokolün altı yıl sonra yenilenen biçimi protokolün ne denli gayri-ciddi, gayri-insani ve gayrihukuki olduğunu da bir kez daha ortaya koymuş oldu.
- Cezaevlerinde sağlık hakkı alanında ciddi sorunlar bulunmaktadır. Tutuklu ve hükümlülerin tıbbî yardıma ulaşma konusunda önemli engellerle karşılaştığı ve gerekli tıbbî personelle, araç-gerecin cezaevlerinde bulunmadığı gözlemlenmektedir. Türkiye Cezaevlerinde **İHD'nin tespit edebildiği kadarı ile 401'i ağır olmak üzere 1154 hasta** mahpus bulunmaktadır. 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra tutuklandığı belirtilen binlerce kişiye yer açılması için Ankara, İstanbul, İzmir gibi belirli merkezlerdeki cezaevlerinde bulunan ve tedavileri zorlukla sürdürülmeye çalışılan bu kişilerin çok büyük bir çoğunluğu başka cezaevlerine sürgün edilmiş ve böylelikle tedavileri zora koyulmuştur. Esasen bu kişilerden durumu ağır olan 401 kişinin insani ve hukuki açıdan bir an önce tahliye edilmesi gerekmektedir. Maruz kaldığı ağır hastalık veya sakatlık nedeniyle hayatını yalnız idame ettiremeyeceği Adli Tıp Kurumu raporlarıyla tespit edilen pek çok hasta tutuklu ve hükümlünün

dosyaları Savcılıklar önünde bekletilmesi ve dahası reddedilmesi vicdanen de hukuken de kabul edilebilir değildir. Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre son beş yılda ağır hastalığı Adli Tıp Kurumu tarafından belirlenen 451 tutuklu ve hükümlü cezaevinde hayatını kaybetmiştir. Kaldı ki bu verilerin güvenilirliği de ayrı bir tartışma konusudur. Cezaevlerinde bulunan hasta mahpusların bir an önce saliverilmesi ve tedavilerinin süratle yapılması için gerekli yasal ve idari tedbirler alınmalıdır. Gerekirse infaz kanununun 16. Maddesi değiştirilmeli veya geçici bir madde ile sorun çözülmelidir.

- 2000 yılından bu yana uygulanmakta olan tecrit ve tretmana dayalı ceza infaz sistemi, tutuklu ve hükümlülerin fiziksel-sosyal-ruhsal bütünlüğünü tehdit etmeye devam etmektedir. Bir ve üç kişilik oda sisteminde tutukluların ve hükümlülerin birbirleriyle sosyal ilişki kurması engellenmektedir. Bu durum onların ruh sağlığı üzerinde ağır hasarlara yol açmaktadır. Bu ağır izolasyon koşullarını yumuşatmak için Adalet Bakanlığı'nın 10 tutuklu ve hükümlünün haftada 10 saat bir araya gelerek sosyalleşmesini öngören 22 Ocak 2007 tarihli genelgesi (45/1) yürürlükte olmakla birlikte halen etkin ve sorunsuz biçimde uygulanmamaktadır. İmralı F Tipi Cezaevinde tutulan Abdullah Öcalan üzerinde uygulanan mutlak tecrit bir an önce kaldırmalı, ivedilikle ailesi ve avukatları ile görüşmesi sağlanmalıdır. Bu cezaevi bir an önce kapatılmalıdır.
- Cezaevlerinde bulunan çocukların, cezaevi psikolojisini kaldıramadıkları, ciddi tıkanmalar yaşadıkları için kendilerine zarar vermek suretiyle, intihar girişiminde buldukları, yanı sıra taciz, istismar, işkence ve kötü muameleyle maruz kaldıkları İHD şubelerine kendilerinin, ailelerinin ve diğer mahpusların yaptıkları başvurulardan anlaşılmaktadır. Çeşitli disiplinlerden bilimsel araştırmalar genelde cezalandırmanın özelde ise kapatmanın suçu önleyici ya da eğitici hiçbir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle insanlık dışı bir uygulama olan çocuk cezaevleri kapatılmalıdır.
- Türkiye Cezaevlerinden sürekli olarak gelen şikâyet mektuplarında ve avukat başvurularında işkence ve kötü muamele ile ilgili güçlü iddialar bulunmaktadır. Özellikle OHAL ilanından bu yana bu iddialar giderek artmıştır. 2017 yılında tespit edebildiğimiz kadarı ile 1.988 mahpus

işkence ve kötü muamele iddiasında bulunmuştur. Türkiye BM İşkenceye Karşı Sözleşmenin Seçmeli Protokolü(OPCAT) onaylamış olup ulusal önleme mekanizması ile kanuni düzenleme yapmış ancak uygulamaya geçirmeyerek sözleşmeye aykırı davranmaktadır. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu 20 Nisan 2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte işkence ve kötü muamele iddialarının incelenmesi ve önlenmesi görevi yani ulusal önleme mekanizması görevi Kuruma verilmiştir. Bu konuda öncelikle belirtmek isteriz ki, Kanun, BM Paris Prensiplerine uygun hazırlanmamış, bu konudaki düşüncelerimizi ve önerilerimizi TBMM İnsan hakları İnceleme Komisyonuna ve Hükümete yazılı ve sözlü olarak aktarmıştık. Ancak, bütün bu itirazlarımıza rağmen halen Kurumun etkili çalışabilmesi için hiçbir şey yapılmamaktadır. Türkiye cezaevlerinin bir an önce bağımsız heyetler tarafından incelenmesi gerekir. İnsan hakları örgütlerinin temsilcilerinin cezaevlerinde inceleme yapmasına izin verilmelidir.

- 17 Ağustos 2016 günü Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 671 sayılı OHAL KHK’sının 32. Maddesi ile 5275 sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’a geçici 6 ve 7. Maddeler eklenerek, adli suçluların büyük çoğunluğunun yararlanacağı şekilde şartla salıverme süresi 2/3’den 1/2’ye indirilmiş ve cezalarının son 1 yılı kalanların yararlanacağı denetimli serbestlikle ilgili düzenlemedeki süre, cezalarının son 2 yılı kalanlar biçiminde, genişletilerek adeta “örtülü OHAL affı” çıkarılmıştır. Bu düzenleme 2017 yılında 694 sayılı KHK ile 5275 sayılı kanuna geçici 8. Madde eklenerek devam ettirildi.
- Halen yürürlükte bulunan 5275 sayılı İnfaz Kanunu’na göre adli mahpusların şartla salıverilmesi için cezalarının 2/3’ünü, siyasi mahpusların ise cezalarının 3/4’ünü çekmeleri gerekmektedir. 671 ve 694 sayılı KHK’ler ile durum adli mahpuslar lehine değiştirilmiş, siyasi mahpuslar bakımından ise aynı bırakılarak ağırlaştırılmıştır. Siyasi iktidar bu uygulama ile kendi içinde kurduğu dengeyi! bile bozmuş ve böylece ayrımcılığı iyice artırmıştır. Suç ve cezaların infazı aşamasında yaratılan ayrımcılığın ortadan kaldırılması için TMK 5. Maddenin acilen kaldırılarak TMK 3 ve 4. Maddelere göre verilen suçlardaki yarı

oranında artırım sona ermeli, TMK 17. Maddeye göre TMK kapsamında işlenen suçların infazında koşulu salıverme süresi olan $\frac{3}{4}$ oranı KHK'lardaki gibi $\frac{1}{2}$ 'ye çekilmeli, 5275 sayılı kanunun 107. Maddesinin 4. Fıkrası kaldırılarak ayrımcılık sona erdirilmelidir. TMK 17. Maddenin son fıkrası "Uzatılmış Ölüm Cezası" içerdiğinden ötürü bir an önce kaldırılmalıdır.

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ ve İNSAN HAKLARI ÖRGÜTLERİ VE SAVUNUCULAR ÜZERİNDEKİ BASKILAR

OHAL ilanı ve çıkarılan KHK'lar ile sendika, dernek ve vakıfların kapatılması örgütlenme özgürlüğünün çok ciddi olarak siyasal iktidarın baskısı altında olduğunu göstermektedir. OHAL kararnameleri ile insan hakları örgütlerinden bazıları hedef alınmış ve temelli kapatılmışlardır. 2017 yılı başta kurumlarımızın yönetici, üye ve çalışanları olmak üzere çok sayıda insan hakları savunucusunun ve avukatın BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesinde yer alan ilkeleri çiğneyerek gözaltına alındığı, hatta tutuklandığı bir yıl olmuştur. Büyükada davası olarak bilinen ve insan hakları savunucularının eğitim toplantısı sırasında toplantılarının basılıp gözaltına alınarak tutuklandıkları ve yaklaşık 4 ay tutulu kaldıktan sonra serbest bırakıldıkları bir yıl yaşadık. Halen Uluslararası *Uluslararası Af Örgütü* Türkiye Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı *Av. Taner Kılıç*, *insan hakları savunucusu Osman Kavala* ve *Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Selçuk Kozağaçlı* ile birlikte dernek yöneticisi ve üyesi çok sayıda avukat tutukludur. 2017 yılında toplam 47 avukat yaptıkları açıklamalara yönelik polis müdahaleleri sırasında veya evlerine yapılan polis baskınlarında gözaltına alındı. Bunlardan 17'si avukat tutuklandı.

Türkiye'de 16.08.2015 tarihinde başlayan ve halen devam eden Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki sokağa çıkma yasağı uygulanan yerlerle ilgili İHD ve TİHV başta olmak üzere çok sayıda hak ve hukuk örgütü tespit ve gözlem raporu yayınlamıştır. Bu raporlardan rahatsız olan Genelkurmay Başkanlığı'nın İçişleri Bakanlığı'na yazdığı yazılar üzerine Haziran 2016 tarihinde İçişleri Bakanı onayı ile İHD Genel Merkezi'nin idari, mali ve faaliyet bakımından denetlenmesi kararı alınmıştır. İçişleri Bakanlığı Müfettişliği tarafından 27.06.2016-21.09.2016 tarihleri arasında denetim yapılmış,

Denetim Raporu 20.06.2017 tarihinde açıklanmıştır. Dolayısıyla Denetim Raporu'nun yazımı OHAL boyunca sürmüştür. Denetim Raporu'nda İHD Genel Merkezi ve Şubelerinin yayınladıkları raporlar, yaptıkları açıklamalar ve İHD MYK'sının aldığı kararlar nedeniyle TCK 301., TMK 7/2. Ve TCK 302. Maddelerinden dolayı haklarında dava açılması istenmiş ve İHD Genel Merkezi hakkında fesih davası açılması talep edilmiştir. Bu talep üzerine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Basın Bürosu'nun 2017/8007 soruşturma nolu dosyasında Genel Başkan Öztürk Türkdoğan ve 40'in üzerinde yönetici ve üye hakkında soruşturma devam etmektedir. Bunun yanısıra Genelkurmay Başkanlığı'nın şikayeti üzerine sokağa çıkma yasaklarıyla ilgili raporlar nedeniyle de Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Basın Bürosu'nun 2016/15529 soruşturma nolu dosyasında Genel Başkan Öztürk Türkdoğan ve diğer kurumların başkanları hakkında TCK 301. Maddeden soruşturma devam etmektedir.

OHAL koşullarında yargının hükümetin yönlendirmesi altındaki faaliyetleri nedeniyle halen İHD Ağrı Şube yöneticisi avukat Olcay Öztürk, İHD Dersim Şube yöneticisi Özgür Ateş'in tutukluluğu devam etmektedir. Bunun dışında onlarca İHD yöneticisi ve üyesiyle ilgili davalar devam etmektedir.

Türkiye'nin Suriye'nin Afrin bölgesine yönelik 20.01.2018'de başlayan askeri hareketini eleştiren ve savaşa karşı barışı savunan açıklamalar nedeniyle çok sayıda İHD yöneticisi ve üyesine karşı gözaltı ve tutuklama işlemi yapılmıştır. Bu kapsamda İHD MYK üyesi Hayrettin Pişkin Çanakkale'de 24.01.2018'de tutuklanmış, 21.03.2018'de serbest bırakılmıştır. İHD Kars Şube Başkanı Ahmet Adıgüzel 01.02.2018 tarihinde tutuklanmış ve 15.03.2018'de serbest bırakılmıştır. İHD MYK üyesi Nuray Çevirmen 22.01.2018 tarihinde gözaltına alınmış, 4 gün gözaltında kaldıktan sonra adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştır. İHD Hatay şube başkanı Mithat Can, İHD İskenderun şube başkanı Coşkun Selçuk aynı açıklamalar nedeniyle gözaltına alınıp birkaç gün gözaltında tutulduktan sonra adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştır. İHD Malatya şube yöneticileri Mehmet Tuncel ve Abuzer Yavaş 01.02.2018 günü aynı açıklamalar nedeniyle tutuklanmış olup halen tutukludurlar (*10.04.2018 tarihli güncelleme: Mehmet Tuncel 23 Şubat 2018 tarihinde serbest bırakılmıştır*).

667 sayılı OHAL KHK'si ile kapatılan Çağdaş Hukukçular Derneği'nin yöneticisi ve üyesi avukatlardan 18'i 08.11.2017 tarihinde gözaltına alınmış ve 7 günlük gözaltının sonucunda İstanbul'da tutuklanmışlardır. Bu avukatlar arasında ÇHD'nin kapatıldığı sıradaki genel başkanı olan avukat Selçuk Kozağaçlı da bulunmaktadır.

Afrin'e yönelik askeri müdahaleyi eleştiren ve barış çağrısı yapan kuruluşlar arasında Halkevleri Derneği Eşgenel başkanı Dilşat Aktaş ve 10 yönetici arkadaşı 22.02.2018 tarihinde gözaltına alınıp, gözaltının 7. günü adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştır. Ayrıca, Halkların Demokratik Kongresi (HDK) Eş Sözcüleri Prof. Dr. Onur Hamzaoğlu (aynı zamanda barış akademisyenidir) ile çok sayıda siyasi parti ve dernek yöneticisi 09.02.2018 tarihinde gözaltına alınmış, gözaltının 7. gününde Onur Hamzaoğlu ile Fadime Çelebi tutuklanmıştır. Tutuklanma gerekçesi, TMK 7/2 ve TCK 216. maddelerdir.

2017 yılı aynı zamanda çok sayıda insan hakları savunucusu ve aktivistin Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldığı bir yıl olmuştur. İHD genel sekreteri ve TİHV yönetim kurulu üyesi Av. Hasan Anlar Türkiye'yi terk etmek zorunda kalmıştır. Aynı davada yargılanan İHD eski MYK üyesi ve Ankara Şube yönetim kurulu üyesi Av. Halil İbrahim Vargün cezaevindedir. KESK eski başkanı ve KESK'e bağlı sendikaların çok sayıda eski yöneticisi Türkiye'yi terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu arkadaşlarımızın yargılandıkları davalar aslında Fethullah Gülen örgütüne mensup polis, savcı ve hakimlerin kurdukları kumpas davalıdır. Siyasal iktidar işine gelen davalardaki kumpası kabul etmiş, bizim arkadaşlarımız ile ilgili davalardaki kumpası ise kabul etmemiştir. Bu davalar yargının siyasal iktidar baskısı ve yönlendirmesi altında olduğunu göstermiştir.

2017 yılında da KESK ve KESK'e bağlı sendika yöneticileri üzerindeki idari ve adli baskılar devam etmiştir. Bu konuda KESK kamuoyuna özel bir rapor açıklamıştır.

Halen çok sayıda İHD ve TİHV yönetici ve üyesi ile diğer insan hakları örgütlerine üye aktivistlerin soruşturma ve davaları devam etmektedir. Bu konuda yakın bir zamanda kamuoyuna özel bir rapor açıklanacaktır.

TOPLANTI ve GÖSTERİ ÖZGÜRLÜĞÜ

2017 de bir önceki yıl gibi toplantı ve gösteri özgürlüğü açısından da ihlallerin ve kısıtlamaların olağan üstü bir şekilde yaşandığı bir yıl olmuştur. OHAL'in verdiği yetki ile birçok ilin valilikleri çeşitli toplantı, gösteri ve etkinlikler için tek seferlik ve belli bir güne/eyleme yönelik veya ardışık olarak tüm eylemleri kapsayacak şekilde yasaklama kararları aldı. Bu yasaklamalar jeotermal santrallerin olumsuz etkileri ile ilgili bir toplantıdan Lise ve Üniversite şenliklerine, kültür sanat ve doğa festivallerinden LGBTİ+ etkinliklerine kadar büyük bir çeşitlilik göstermektedir.

Bu yasaklamalardan bazıları siyasal iktidarın zihniyet dünyasını açığa çıkaran sembolik öneme sahiptir. LGBTİ+ bireylerin yıllardır gerçekleştirdikleri Trans ve Onur Yürüyüşleri bu yıl birçok ilde yasaklandı. Yakın bir zamanda ise Ankara Valiliği öne LGBTİ+ Film Günlerini ardından da LGBTİ+ örgütleri tarafından düzenlenecek her türlü etkinliği yasakladı.

Polis şiddeti cumhuriyet tarihi boyunca tüm iktidarların kolayca başvurduğu kadim bir idare tekniğidir. Ancak her geçen gün eleştiri ve itirazlara iyice tahammülsüzleşen, otoriterleşme dozunu son sınırına vardırarak AKP iktidarı, polis şiddetini kendi politikalarına karşı çıkan tüm toplumsal kesimlere yönelik olarak her fırsatta kullanır olmuştur. Bu şiddetten, Kürtlerden, Emekçilere, Alevilere ve kadınlara, LGBTİ bireylerden taraftar gruplarına kadar hemen her toplumsal kesim istisnasız nasibini almaktadır. Erzincan'da Pir Sultan Abdal kültür derneği üye ve yöneticisi 16 kişi tutuklanmıştır.

Kolluk güçleri 2017 yılında da yüzlerce barışçıl gösterilerde basınçlı su plastik mermi, kimyasal silah/gösteri kontrol ajanları ve hatta ateşli silahlar kullanarak aşırı/ölçüsüz/orantısız güç ve şiddete başvurmuştur.

İHD Dokümantasyon Merkezinin tespit edebildiği kadarıyla 2017 yılında 735 toplantı ve gösteriye müdahale edilmiştir. Bu müdahalelerde 2.193 işkence ve kötü muamele şikâyetinde bulunmuştur. Bu kişilerin büyük çoğunluğu gözaltına almışlardır.

Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda ise neredeyse tüm gösteriler yasaklanmış ve izin verilmemektedir.

OHAL KHK'leri ile ihraç edilenlerin yaptıkları protestolar sonucunda başta Ankara olmak üzere Tunceli, Diyarbakır, Batman, İstanbul, Eskişehir, Malatya, İzmir illerinde çok sayıda kişiye OHAL kanununa muhalefetten adli para cezaları verilmiştir. Bunun dışında 2911 sayılı Kanuna muhalefet etmekten devam eden onlarca soruşturma ve dava bulunmaktadır.

OHAL KHK'leri ile ihraç edilen akademisyen Nuriye Gülmen ve öğretmen Semih Özakça'nın 9 Kasım 2016'da Ankara Yüksel Caddesi'nde başlattıkları "İşimi Geri İstiyorum" talepli oturma eylemlerine karşı onlarca kez gözaltı yapılmış, adli para cezaları verilmiş, soruşturma ve davalar açılmıştır. Bu eylemlere daha sonradan sosyolog Veli Saçılık, öğretmen Acun Karadağ, öğretmen Esra Özakça, sağlık memuru Adnan Vural ve daha birçok kişi katılmıştır. Bu kişilere karşı Ankara'da iki örgüt üyeliği davası, 5 adet 2911 sayılı Kanuna muhalefet davası açılmıştır. Kolluk güçleri tarafından 232 defa müdahalede bulunulmuş, 586 gözaltı olayı yaşanmıştır. Devam eden onlarca soruşturma bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili İHD Genel Merkezi'nin 9 Kasım 2017 tarihindeki açıklamasına bakılabilir. Bu açıklama, Ankara Yüksel Caddesi İnsan Hakları Anıtı önünde yapılmak istenmiş, polis izin vermeyerek Genel Başkan Öztürk Türkdoğan ve diğer İHD yöneticilerini gözaltına almış, birkaç saatlik gözaltıdan sonra serbest bırakmıştır.

OHAL KHK'leri ile ihraçlara karşı direnişin sembolü haline gelen akademisyen Nuriye Gülmen ve öğretmen Semih Özakça 324 gün süren açlık grevi yapmış, OHAL komisyonunun başvurularını red etmesi üzerine yargı yolu açıldığı için açlık grevini 26 Ocak 2018 tarihinde bitirmişlerdir. Halen iyileşme süreçleri devam etmekte olup Ankara İdare Mahkemesi'nin kararını beklemekte, işimi geri istiyorum taleplerini dile getirmeye devam etmektedirler.

Ankara Valiliği 10 Aralık 2017 insan hakları gününde Yüksel Caddesinde açıklama yapmak için başvuran İHD'ye izin vermemiştir. Ancak, Kudüs ile ilgili olarak AKP tabanının aynı tarihlerde günlerce yaptığı gösterilere ise kolaylık

sağlanmıştır. Görüldüğü gibi OHAL tamamen keyfi ve siyasal ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET SORUNU

Kadın mücadelesi, uluslararası dayanışmayla birlikte, yazılı hukukta önemli kazanımlar elde etti. Yine kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası hukukta düzenlemiş son derece önemli sözleşmeler Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından imzalanmış durumda. Ancak gerek iç hukukta gerekse uluslararası hukuk alanındaki kazanımlarımız, yargı da yer bulamamakta...

Hakimler ve savcılar, uluslararası sözleşmelere son derece duyarsız kalmaktadırlar. Bu sözleşmelerden belki de en önemlisi Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesidir. Üstelik Türkiye Cumhuriyeti devleti, bu sözleşmenin ilk imzacısıdır.

Bu sözleşme, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesini amaçlamaktadır. Bu derece önemli olan sözleşmenin 3. Maddesi, sözleşmenin amacını tanımlarken şöyle demektedir; " Kadına yönelik şiddet, bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır. Ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir."

Sözleşmenin 6. Maddesi ise, tüm taraf devletlere, 'Toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar' geliştirme görevini yükler. İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddet alanında verimli politikalar oluşturmak ve şiddeti önleyici tedbirler alma konusunda önemli bir sözleşmedir. Ancak Türkiye'de yargıçlar ve savcılar değil uygulamak, bu sözleşmeden haberdar dahi değillerdir. Uluslararası sözleşmelerin yerel yazılı hukukun üstünde bağlayıcı nitelikte olduğunu düşündüğümüzde, bu son derece vahim bir durumdur.

Yine Türkiye'nin de, altında imzası bulunan "Kadınlara Karşı her Türlü Ayrımcılığı Önlemesi" sözleşmesinin 5. Maddesinde imzacı olan devletlere

'Kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların' değiştirilmesi görevini yüklemektedir.

Özellikle 15 Temmuz Darbe Girişimi ardından ilan edilen OHAL kararı ile meşrulaşan toplumsal şiddetin, kadına yönelik uygulamalarında son derece olumsuz etkiler yaratmaktadır. OHAL ilanından sonra, kadına yönelik şiddet olaylarında gözlemlenen artış, kadına yönelik resmi şiddet örnekleri, cezaevlerinde kadınlara dayatılan uygulamalar çok net örneklerdir.

OHAL ile birlikte, çok sayıda kadın işten atılmış, ihraç edilmiş çok sayıda kadın örgütü kapatılmış ve çok sayıda kadın ifade özgürlüğü ihlalleri nedeni ile cezaevine girmiştir. Bu uygulamaların 10 Aralık başlangıçlı, İnsan Hakları Haftası'nda da devam ediyor olması vahimdir. OHAL en çok kadınları 'VURMUŞ', kadın özgürlüğüne 'DARBE' olmuştur.

Kadına yönelik eril şiddetin son bulmasını, sosyal ve kamusal yaşamda eşitlik ilkesinin ve ayrımcılık yasağının koşulsuz hayata geçmesini devletin bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirmesini istiyoruz. İHD, üyesi olduğu FİDH ile birlikte CEDAW komitesine Türkiye raporuna karşı alternatif rapor sunmuştur. Yapılan görüşmeler ve oturumlardan sonra Türkiye değerlendirilmiştir. CEDAW Komitesi 25 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne tavsiyelerde bulunmuştur. Bizim de paylaştığımız bu tavsiyeler şöyle özetlenebilir.

- Kadın örgütleri temsilcilerine ve hak savunucularına uygulanan baskıcı önlemlerin durdurulması, süreçlere aktif katılımlarının sağlanması,
- Kürt kadınlara, mülteci ve sığınmacı kadınlara uygulanan eşitsizliklerin ortadan kaldırılması,
- KSGM'nün teknik ve mali açıdan güçlendirilmesi ve kadın haklarına odaklanmasının sağlanması,
- Kalıp yargılara ve ayrımcı söylemlere son verilmesi,
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin durdurulması için Ulusal Eylem Planının uygulanması, gerekli yasal düzenlemenin yapılması, destek hizmetlerinin düzenlenmesi, farklı dillerde de hizmet verebilen acil telefon hattı kurulması,

- Kürtajın 10 haftaya kadar, tecavüz durumunda 20 haftaya kadar yapılabilmesinin sadece hamile kadının kararına bağlı olması yönünde yasal düzenleme yapılması,
- Sözde namus adına işlenen cinayetlerin yeterli şekilde cezalandırılması, kadın intiharlarının ve kazalarının etkin soruşturulması,
- Evliliklerin resmi olarak gerçekleşmesi ve kayda alınması,

EKONOMİK VE SOSYAL HAKLAR

OHAL KHK"ları ile kamudan ve özel sektörden ihraç edilip işsiz bırakılan 200.000 civarında emekçinin aileleri ile birlikte yaklaşık bir milyon insan açlığa mahkûm edilmiştir. Sivil ölüm diye tabir edebileceğimiz ihraçlar çok ağır bir ekonomik ve sosyal hak ihlali oluşturmaktadır. OHAL Komisyonu'nun bu hali ile çözüm üretmesi mümkün değildir. Bütün ihraçların tek bir KHK ile geri alınıp kurumların kendi içinde disiplin soruşturma süreçlerinin işletilerek darbe teşebbüsü ile ilişkili olanların tespiti yapılabilir. İhraçlarda "iltisak" kavramının kullanılmasının tamamen hukuka aykırı olduğunu belirtmek isteriz. Bu nedenle OHAL gerekçesine bağlı olarak sadece darbe teşebbüsü hususu araştırılmalıdır.

OHAL koşullarından kısıtlı olan işçi hakları daha da geriye gitmiştir. Yapılabilecek bazı grevler ertelenerek Türkiye'de fiili grev yasakları dayatılmıştır.

2017 yılında İş Sağlığı ve Güvenliği Meclisi'nin verilerine göre en az 2.006 işçi, iş cinayetlerine kurban gitmiştir. Son yıllarda iş kazası adı altında yaşamını yetiren işçi sayısında sürekli yükseliş vardır. Görüldüğü gibi OHAL koşullarında iş cinayetleri önlenememektedir.

Kamu veya özel sektörde ilk defa işe girecekler bakımından ise dayatılan güvenlik soruşturmaları sonucu on binlerce kişi işe başlatılmamıştır. Sağlık alanında yaklaşık 700 yeni mezun hekim işe başlatılmamıştır. İktidarın övünerek kamuoyuna açıkladığı taşeron işçilerin kadroya geçirilmesinde ise en az 500.000 işçinin güvenlik soruşturmalarını geçemediği için kadroya alınmadığı ortaya çıkmıştır. Görüldüğü gibi OHAL koşullarında ekonomik ve

sosyal hakların daha da geriye gittiği, iş bulmanın zorlaştığı bir süreç yaşanmıştır.

Türkiye’de ILO’nun 111 ve diğer ilgili sözleşmelerine göre aykırı işlemler yapılmasının ILO Genel Konferansı’nın Ekim 2017 tarihinde Türkiye’de yapılması oldukça trajiktir. İşçi haklarını koruyamayan ILO’nun bu tutumunu da eleştirdiğimizi belirtmek istiyoruz.

Sonuç olarak;

Yaklaşık 20 aydır sürdürülmekte olan OHAL uygulamaları 2017 yılında Türkiye’de yaşanan her bakımdan ağır ve ciddi insan hakları ihlallerinin asli kaynaklarından biridir ve derhal son verilmelidir. Şu anda Türkiye’de asgari standartlarda dahi demokrasiden söz edilemez. Bu nedenle demokrasi mücadelemiz baki ve kaçınılmazdır. Kürt Sorunu’nun savaşıla çözülemeyeceği açıktır. Dolayısıyla barış mücadelemiz de baki ve kaçınılmazdır. Siyasal iktidarı da 28 Şubat 2015 Dolmabahçe deklarasyonuna sahip çıkmaya ve Türkiye halkının barış ve demokrasi iradesini tanımaya davet ediyoruz.

2017 İnsan Hakları İhlalleri Bilançosu’na ulaşmak için lütfen [tıklayınız](#).